

Żyrek Sylwia, Jurysdykcja krajowa w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie - wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB

Opublikowano: EPS 2019/12/50-59

Autor:

Żyrek Sylwia

Rodzaj:

omówienie

Autorka porusza kwestię jurysdykcji krajowej w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie.

Nowe media i rozwój technologii komunikacyjnych, demokratyzując proces publikowania treści, ułatwiły rozpowszechnianie informacji również nieprawdziwych oraz obraźliwych, czym przyczyniły się do zwiększenia liczby transgranicznych sporów dotyczących naruszeń dóbr osobistych. W przypadku gdy do takiego naruszenia dochodzi na skutek informacji opublikowanych w internecie, podstawowym problemem staje się ustalenie sądów, które posiadają jurysdykcję w sprawie dotyczącej naprawienia szkody i krzywdy oraz wydania odpowiednich nakazów. W wyroku z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB ¹, Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił kryteria, którymi należy się kierować, ustalając, w jakim państwie na skutek działań podejmowanych w internecie uprawnionemu wyrządzona została szkoda, oraz przed sądami których państw może on zażądać wydania nakazów koniecznych do usunięcia skutków naruszenia.

Słowa kluczowe: internet, dobra osobiste, jurysdykcja krajowa, delikty internetowe, reguła mozaiki, nakazy sądowe

1. Wprowadzenie

Nowe technologie, zmieniając sposoby, na jakie komunikujemy się ze sobą, i ułatwiając przekazywanie informacji bez względu na odległość dzielącą nadawców i odbiorców ², ułatwiają w równej mierze publikowanie i rozpowszechnianie informacji nieprawdziwych i obraźliwych, w tym naruszających dobra osobiste. Korzystanie z mediów społecznościowych i stron internetowych każdego dnia przynosi kolejne przypadki fake newsów czy internetowego hejtu. Internet zdemokratyzował przy tym proces publikowania i rozpowszechniania informacji ³, który przestał być domeną tradycyjnych mediów, zaś wiadomość, która dotrze do szerokich kręgów odbiorców, zlokalizowanych potencjalnie na całym świecie, może wytworzyć każdy internauta. Jeżeli informacja naruszająca dobra osobiste rozprzestrzeni się, docierając do odbiorców w różnych państwach, uzyskanie kompensacji poniesionego uszczerbku oraz nakazów sądowych usunięcia spornych treści i przeprosin może napotkać na szereg problemów natury prawnej i praktycznej, zaś jednym z pierwszych jest ustalenie, przed sądami którego państwa należy wszcząć postępowanie.

Problemów z prawidłowym ustaleniem jurysdykcji krajowej w sprawach dotyczących naruszenia dóbr osobistych, które nastąpiło w internecie, należy upatrywać przede wszystkim w dwóch źródłach. **Po pierwsze, działania związane z internetem trudno przyporządkowywać konkretnym terytorialnym lokalizacjom. Dostępny na całym świecie internet sam nie jest związany z żadnym konkretnym terytorium ⁴, tożsamość osób, które się nim posługują, oraz ich lokalizacja co do zasady nie są powszechnie znane, zaś ustalenie tych kwestii bywa w praktyce utrudnione ⁵, a jednocześnie skutki działań podejmowanych za jego pośrednictwem mogą być odczuwalne na szeroka, w tym nawet globalną, skalę. Po drugie, również dobra osobiste nie posiadają fizycznej lokalizacji, która może im zostać jednoznacznie przypisana, podczas gdy ich natura, przedmiot i zakres udzielanej ochrony są kształtowane przez pojęcia i konstrukcje wynikające z prawa materialnego, które to regulacje istotnie różnią się w poszczególnych państwach ⁶.**

Odnosząc się zwięźle jedynie do najważniejszych różnic, należy wskazać, że w państwach Europy kontynentalnej istnieją rozbudowane katalogi dóbr osobistych, które obejmują takie wartości jak zdrowie i nietykalność osobista, nazwisko, dobre imię czy sfera prywatności. Celem udzielanej ochrony prawnej jest zadośćuczynienie uszczerbkowi niemajątkowemu, odczuwanemu w sferze psychicznej w związku z bezprawnym zachowaniem innego podmiotu ⁷. W *common law* omawiane zagadnienie postrzega się nieco inaczej. W prawie tym nie istnieje bowiem rozbudowany katalog chronionych wartości, przeciwnie, ochrona prawna ograniczona jest przede wszystkim do przypadków zniesławienia. W tym ujęciu przedmiotem ochrony jest reputacja człowieka, którą cieszy się on w oczach innych ludzi, nie zaś zjawiska zachodzące w jego własnej sferze psychicznej ⁸. Istniejące różnice przekładają się na rozumienie pojęcia miejsca naruszenia dóbr osobistych, a dokładnie na powiązanie go ze sferą psychiczną uprawnionego, albo konotowanie z obszarem, na którym człowiek posiada reputację ⁹. Powyższe różnice należy mieć na uwadze, analizując orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące jurysdykcji krajowej w sprawach naruszeń dóbr osobistych oraz komentarze do niego wypowiedziane przez przedstawicieli doktryny, do których odniesienia będą czynione w dalszej części

opracowania.

2. Rozwój orzecznictwa dotyczącego jurysdykcji w sprawach dotyczących naruszenia dóbr osobistych

Zgodnie z art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012¹⁰ w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych, w którym to pojęciu zawierają się przypadki naruszeń dóbr osobistych, powód może wytoczyć swoje powództwo przed sądami państwa miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Jak sprecyzowano w wyroku 21/76, Bier¹¹, miejscem tym jest zarówno miejsce, w którym sprawca działał, jak i miejsce, w którym wystąpiła szkoda. Prawidłowe zastosowanie powyższej reguły do przypadków transgranicznego naruszenia dóbr osobistych wywoływało problemy, stąd też w wyroku C-68/93, Shevill¹², który dotyczył naruszenia tychże dóbr dokonanego za pośrednictwem mediów tradycyjnych, Trybunał Sprawiedliwości uznał, że powód może wytoczyć powództwo na podstawie łącznika jurysdykcji szczególnej dotyczącego czynów niedozwolonych, wedle wyboru – albo przed sądami państwa miejsca siedziby wydawcy, gdyż jest to miejsce, w którym sprawca działał, albo przed sądami państwa miejsca dystrybucji treści, jeżeli mogło tam zostać naruszone dobre imię powoda. Co przy tym istotne, jurysdykcja tego drugiego państwa pozostaje ograniczona jedynie do uszczerbku poniesionego na terytorium tego państwa (reguła mozaiki).

W wyroku C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising¹³, Trybunał Sprawiedliwości odniósł tezy wyroku C-68/93, Shevill, do naruszenia dóbr osobistych dokonanego za pośrednictwem internetu, potwierdzając, że reguła mozaiki zachowuje doniosłość również i w tym przypadku. W wyroku doprecyzowano, że uprawniony może zdecydować o wytoczeniu powództwa również przed sądami każdego państwa, w którym strona zawierająca sporną treść była dostępna, jednak wyłączenia w granicach uszczerbku poniesionego w państwie dostępności strony internetowej. Jednocześnie wskazano, że alternatywnie powód, powołując się na art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, może wnieść powództwo także przed sąd państwa, w którym ma centrum swoich interesów życiowych, i przed sądami tego państwa dochodzić kompensacji całości szkody.

Powołane wyroki spotkały się z konstruktywną krytyką wykazującą liczne niejasności i mankamenty przyjętego przez Trybunał Sprawiedliwości podejścia, które zostaną szerzej opisane w dalszej części niniejszego opracowania. Sprawa C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, przyniosła okazję do weryfikacji stanowiska przyjętego w wyrokach C-68/93, Shevill, oraz C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising, oraz wyjaśnienia istniejących wątpliwości związanych z internetową naturą naruszeń. W sprawie tej firma spółki prawa estońskiego, która prowadziła w Szwecji działalność gospodarczą, z uwagi na wątpliwe praktyki biznesowe została umieszczona na czarnej liście opublikowanej na stronie internetowej szwedzkiej organizacji pracodawców. Wpis wzbudził lawinę nieprzychylnych komentarzy skierowanych pod adresem tejże spółki, w tym również nawołujących do użycia przemocy przeciw niej oraz jej pracownikom. W konsekwencji spółka wniosła do sądu estońskiego powództwo skierowane przeciwko szwedzkiej federacji pracodawców, w którym zażądała wydania nakazu skorygowania informacji przez pozwanego, usunięcia komentarzy oraz odszkodowania za szkody poniesione w związku z publikacją, jako że sporny wpis negatywnie wpłynął na jej reputację, część i dobre imię.

Sąd pierwszej instancji stwierdził niedopuszczalność powództwa z uwagi na brak jurysdykcji krajowej sądów estońskich. Postanowienie to zostało zaskarżone najpierw do sądu apelacyjnego, a następnie, jako że podzielił on stanowisko sądu pierwszej instancji, do estońskiego Sądu Najwyższego. Sąd ten powziął wątpliwości dotyczące wykładni rozporządzenia nr 1215/2012 i postanowił zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniami dotyczącymi ustalania jurysdykcji w sprawach roszczeń pieniężnych i niepieniężnych wysuwanych przez spółkę z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych. Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, wraz z towarzyszącą mu wyczerpującą opinią rzecznika generalnego¹⁴ ma charakter kamienia milowego dla zagadnienia ustalania jurysdykcji krajowej w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie, gdyż porządkując dotychczas stawiane tezy i wyjaśniając kluczowe wątpliwości, przynosi oczekiwane, możliwie kompleksowe wytyczne dotyczące oceny jurysdykcji w odniesieniu do wszystkich kategorii podmiotów, które mogą się domagać sądowej ochrony dóbr osobistych. Jakkolwiek kierunek odpowiedzi udzielonej w analizowanym wyroku może wzbudzać krytykę komentatorów, to jednak nie wydaje się, aby konstrukcja, którą orzeczenie to doprecyzowuje, miała w najbliższych latach doczekać się zasadniczego przeformułowania.

3. Łącznik centrum interesów

W wyroku C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising, stwierdzono, że osoba fizyczna może wytoczyć powództwo z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych w miejscu, gdzie znajduje się jej centrum interesów życiowych. Miejsce to, jak wyjaśniono w uzasadnieniu, „odpowiada w zasadzie miejscu stałego pobytu”, przy czym „dana osoba może mieć centrum swoich interesów życiowych w państwie członkowskim, w którym nie ma miejsca stałego pobytu, o ile inne przesłanki, takie jak wykonywanie działalności zawodowej, powodują powstanie szczególnie ścisłego związku z tym państwem członkowskim”¹⁵. W literaturze wskazywano, że ta lakoniczna charakterystyka miejsca nie jest pomocna w jego ustaleniu przez strony oraz sądy, zważywszy że za podobnym terminem nie posługują się żadne relewantne akty prawa pochodnego. Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, przyniósł okazję do doprecyzowania tego pojęcia, jednak w pierwszej kolejności należało rozstrzygnąć, czy osoba prawna może skorzystać z łącznika centrum interesów, powołując się na art. 7 pkt 2 rozporządzenia

nr 1215/2012.

Powyższa kwestia budziła dotychczas zasadnicze kontrowersje, które ujawniły się szczególnie w toku postępowania. Rządy Estonii, Zjednoczonego Królestwa oraz Komisja Europejska argumentowały, że rozciąganie wykładni zapoczątkowanej wyrokiem C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising, na inne podmioty niż osoby fizyczne jest nieuzasadnione. W tym zakresie pełnomocnicy rządu Estonii argumentowali, że ochrona dóbr osobistych na podstawie odnośnego wyroku może przysługiwać wyłącznie osobom fizycznym, co wynika z charakteru tego naruszenia, takiego jak zwłaszcza odczuwany ból i cierpienie. W uwagach Zjednoczonego Królestwa wskazywano w tym samym duchu, że odszkodowanie dochodzone w odpowiedzi na naruszające dobra osobiste informacje opublikowane w internecie odpowiada w rzeczywistości stracie handlowej, zaś taka sytuacja wiąże się z innymi problemami niż te, w obliczu których staje osoba fizyczna. Argumenty te nie zostały jednak podzielone przez rzecznika generalnego, który wskazał, że łącznik, o którym mowa w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, i jego wykładnia dokonana w przytoczonych wcześniej wyrokach nie służą ochronie powoda, lecz opierają się na szczególnym związku zdarzenia z państwem, na które łącznik wskazuje, i ma służyć zapewnieniu, że wyznaczone na jego podstawie sądy będą się znajdować w odpowiedniej bliskości problemu, którego dotyczy rozpoznawana sprawa. W konsekwencji brak jest podstaw do odwoływania się do interesów uprawnionych i różnicowania wykładni łącznika *forum delicti commissi* w zależności od okoliczności, czy poszkodowanym jest osoba fizyczna, czy prawna¹⁶. Stanowisko to zostało w pełni podzielone przez Trybunał Sprawiedliwości, który w uzasadnieniu wyroku wskazał, że **skoro uzasadnieniem łącznika centrum interesów życiowych jest zapewnienie prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, to okoliczność, czy powód jest osobą fizyczną, czy prawną, nie ma żadnego znaczenia**¹⁷.

Co zaś się tyczy zlokalizowania samego centrum interesów, Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił, że **w przypadku osób fizycznych pojęcie to jest zasadniczo tożsame z miejscem stałego pobytu, chyba że okoliczności dotyczące tej osoby, takie jak przykładowo jej działalność zawodowa, powodują powstanie szczególnie ścisłego związku z innym państwem**¹⁸. **W przypadku osób prawnych centrum interesów oznacza natomiast miejsce, w którym dobre imię takiej osoby w stosunkach z partnerami handlowymi jest najbardziej ugruntowane, stąd też powinno być ustalane stosownie do miejsca, w którym wykonuje ona zasadniczą część jej działalności gospodarczej**¹⁹. **W tym zakresie podkreślono, że położenie siedziby statutowej samo w sobie nie jest decydujące dla dokonywanych ustaleń.** Jeżeli osoba prawna wykonuje przeważającą część jej działalności w innym państwie członkowskim niż państwo miejsca jego siedziby statutowej, wówczas należy przyjąć, że dobre imię w stosunkach z partnerami handlowymi, które może uciepieć na skutek spornej publikacji, ma w tym państwie większe znaczenie niż w innych państwach²⁰. **Jeżeli natomiast przewaga działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę prawną w jednym z państw członkowskich nie wynika z informacji podlegających ocenie sądu na etapie badania przezeń jego jurysdykcji, w związku z czym centrum interesów osoby prawnej, która twierdzi, że jej dobra osobiste zostały naruszone, nie może zostać ustalone, osoba ta nie będzie mogła się powołać na art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 – w oparciu o łącznik centrum interesów życiowych**²¹.

Kierując się wytycznymi wynikającymi z analizowanego wyroku, sąd odsyłający sięgnął do aktualnego sprawozdania spółki, z którego wynikało, że cała jej działalność za poprzedni rok obrotowy polegała na świadczeniu usług na rzecz szwedzkich klientów. Jednocześnie powód w toku rozprawy podnosił, że skutkiem spornej publikacji było całkowite sparaliżowanie działalności prowadzonej w Szwecji, nie zaś w Estonii²². W konsekwencji sąd odsyłający uznał, że powód nie posiada centrum swoich interesów w Estonii, potwierdzając tym samym prawidłowość rozstrzygnięcia dostarczonego przez sąd pierwszej instancji.

Rozwiązanie przedstawione przez Trybunał Sprawiedliwości należy uznać za możliwie proste do zastosowania w praktyce dzięki ograniczeniu analizy jedynie do badania okoliczności faktycznych, które mają miejsce w rzeczywistości. **Rozwiązanie to odbiega przy tym od propozycji rzeczników generalnych wydanych w niniejszej sprawie oraz w sprawie C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising**²³. **W opiniach tych doradzano, aby przy ustalaniu jurysdykcji badać również okoliczność, na jakim obszarze publikacja internetowa wywarła pewien wpływ.** W ten sposób rzecznik generalny Villalón postulował, aby porównać centrum interesów życiowych uprawnionego z obszarem, na którym zniestrzająca informacja jest „obiektywnie istotna”, czyli wyrażona w taki sposób, by w świetle okoliczności, jakie otaczają treść, stanowiła ona informację, która budzi zainteresowanie na danym obszarze, i w konsekwencji aktywnie skłaniała czytelników znajdujących się na tym obszarze do zapoznania się z nią²⁴. Z kolei rzecznik generalny Bobek proponował, aby ustalenie centrum interesów następowało w oparciu o badanie sytuacji faktycznej i społecznej powoda oraz charakteru wypowiedzi, w tym wpływu, jaki sporna wypowiedź może mieć na sytuację powoda na określonym terytorium²⁵.

Zredukowanie zaproponowanych analiz dotyczących lokalizacji reputacji powoda i obszaru, na którym internetowe publikacje wywierają skutek, wyłącznie do centrum interesów, tak jak uczyniono to w wyroku C-19/18, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pozwoliło uniknąć nadmiernej kazuistyczności zarzucanej skądinąd Trybunałowi Sprawiedliwości przy okazji sformułowania testu kierowania działalnością za pośrednictwem stron internetowych, przedstawionego w wyroku C-585/08 i C-144/09, Pamer²⁶, i tym samym zapewnić większą

przewidywalność wynikom takiej oceny jurysdykcji. W szczególności podnosi się, że tak zinterpretowany łącznik dokonuje prawidłowego wyważenia interesów stron, gdyż naruszający co do zasady zna swojego przeciwnika procesowego, stąd może przewidzieć, w jakim miejscu zostanie pozwany z tego tytułu²⁷. Aprobuję się również, że Trybunał Sprawiedliwości uniknął rozróżniania wykładni analizowanego łącznika w zależności od tożsamości strony powodowej, gdyż wykładnia art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 w kontekście deliktów internetowych obecnie jest już aż nazbyt kazuistyczna²⁸.

Powyższe nie oznacza bynajmniej, aby sformułowane przez Trybunał Sprawiedliwości tezy zostały przyjęte wyłącznie z aprobatą. Po pierwsze, koncepcji centrum interesów zarzuca się wprowadzenie – mimo braku podstawy w tekście rozporządzenia – łącznika jeszcze bardziej korzystnego dla powoda niż łącznik *fori actoris*, ustanowiony w przepisach ochronnych jedynie dla słabszych stron umów – konsumentów, pracowników i określonych kategorii osób uprawnionych z tytułu ubezpieczenia²⁹. Po drugie, wskazuje się, że faworyzuje on osoby zamożne i międzynarodowe korporacje, które mogą wykazywać więcej niż jedno centrum interesów i tym samym wybierać spośród kilku państw³⁰, co przyczynia się do zjawiska *libel tourism*³¹. Po trzecie, nadal zarzuca się, że rozwiązanie to, które jest możliwe do zastosowania jedynie po dokonaniu analizy okoliczności faktycznych, przeprowadzonej *in concreto*, nie jest zgodne z zasadą przewidywalności jurysdykcji³².

4. Reguła mozaiki

Drugą kwestią rozważaną przez sąd odsyłający była możliwość nakazania w wyroku rozstrzygającym sprawę usunięcia spornej treści ze strony internetowej przez sąd posiadający jurysdykcję stosownie do reguły mozaiki. Reguła mozaiki spotkała się dotychczas z wszechstronną krytyką w literaturze. W tym zakresie kwestionowano zarówno adekwatność stosowania takiego rozwiązania do oceny jurysdykcji w sprawach innych przypadków naruszeń dóbr osobistych niż angielski *tort of defamation*, a także prawidłowość rozszerzenia tej konstrukcji również w stosunku do naruszeń mających miejsce w internecie, opierając się w tym zakresie na teście dostępności strony internetowej.

Odnosnie do pierwszej ze wskazywanych kwestii argumentowano, że reguła mozaiki, wypracowana na kanwie sprawy rozstrzyganej w oparciu o prawo angielskie, odpowiada konstrukcji *tort of defamation*, która zakłada, że każda publikacja naruszająca reputację stanowi oddzielny czyn niedozwolony (ang. *multiple publication rule*)³³. W konsekwencji podzielenie jurysdykcji między sądami kilku państw i ograniczenie jej jedynie do szkody wyrządzonej w tym państwie w takim ujęciu staje się proste, gdyż kluczowa jest kwestia egzemplarzy wprowadzonych w tym państwie do obrotu. Problem w tym, że poza Wielką Brytanią takie rozumienie konstrukcji dóbr osobistych nie występuje. Co więcej, w wielu porządkach prawnych, w tym polskim, przedstawia się zapatrywanie, że krzywda – tak jak podmiot jej doświadczający – jest niepodzielna, stąd też nie sposób podzielić jej doznawania w przestrzeni i przyporządkować jej częściową ocenę sądom kilku państw³⁴. Wreszcie, wątpliwości budziło zastosowanie tej zasady do oceny jurysdykcji w sprawach roszczeń niepieniężnych, takich jak nakazy usunięcia treści, blokady ich dostępu, które z samej swojej natury są niepodzielne.

Uwagę zwraca fakt, że przyznanie jurysdykcji sądom każdego państwa, w którym strona zawierająca zniesławiającą treść była dostępna, czyli co do zasady sądom wszystkich państw członkowskich, nie jest zgodne z zasadami, na których opiera się rozporządzenie nr 1215/2012, takimi jak zasada przewidywalności jurysdykcji, jej nierozpraszałość³⁵ i przeciwdziałania zjawisku *forum shopping*³⁶. Jednocześnie prowadzenie równoległych spraw przed sądami kilku państw nie jest ekonomicznie zasadne, biorąc pod uwagę koszty takiej litygacji, stąd też jeśli reguła mozaiki miałaby być wykorzystywana w praktyce, trudno odnaleźć w niej inny cel niż spowodowanie znacznych dolegliwości pozwanemu. Koncepcja dostępności strony internetowej dla wykładni łączników jurysdykcji krajowej jest szeroko krytykowana³⁷, zaś sam Trybunał Sprawiedliwości w innych wyrokach stwierdzał nieadekwatność powoływania się na nią dla celów ustalania jurysdykcji³⁸. W konsekwencji bardzo krytyczne i obszerne uwagi w przedmiocie reguły mozaiki przedstawił sam rzecznik w opinii C-194/16, *Bolagsupplysningen i Ilsjan*, proponując wprost odstępianie od jej stosowania na gruncie spraw dotyczących naruszenia dóbr osobistych³⁹.

Mimo szerokiej krytyki, którą potwierdza obserwacja, że przypadków wyroków, w których poszkodowani z tytułu naruszenia dóbr osobistych wykorzystywaliby wskazane rozwiązanie, w praktyce próżno szukać w bazach orzeczeń sądów krajowych, Trybunał Sprawiedliwości nie wycofał się z niego. **Co istotne, w wyroku C-194/16, *Bolagsupplysningen i Ilsjan*, przesądzono, że reguła mozaiki nie ma zastosowania do roszczeń niepieniężnych. Powyższe oznacza, że żądania wydania nakazu usunięcia spornej treści czy komentarzy internautów, sprostowania, przeprosin czy blokad mogą być formułowane wyłącznie przed sądami państwa, które ma jurysdykcję do rozstrzygnięcia o całości szkody i krzywdy. Mianowicie jest to państwo miejsca zamieszkania pozwanego oraz – jeżeli można wykazać, że istnieje – centrum interesów powoda.** Przyjęte rozwiązanie różni się zatem od postulowanego wcześniej w literaturze⁴¹ i można się spodziewać, że przyczyni się ono do ugruntowania stanowiska, w myśl którego wykorzystywanie reguły mozaiki w praktyce jest nieefektywne. Skoro bowiem powód ma do wyboru dwa miejsca, w których może dochodzić pełnej kompensacji oraz roszczeń niepieniężnych, korzystanie z reguły mozaiki wyłącznie w celu wyegzekwowania części roszczeń pieniężnych wydaje się nieproporcjonalnie kosztowne.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB

[...]

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

9. Bolagsupplysningen, spółka prawa estońskiego i zatrudniona w tej spółce I. Ilsjan wniosły w dniu 29 września 2015 r. powództwo przeciwko Svensk Handel AB, spółce prawa szwedzkiego zrzeszającej pracowników sektora handlowego, do Harju Maakohus (sądu pierwszej instancji, Harju, Estonia). Powódki w postępowaniu głównym wniosły o nakazanie Svensk Handel skorygowania opublikowanych na należącej do tej spółki stronie internetowej nieprawdziwych informacji na temat Bolagsupplysningen oraz usunięcia zamieszczonych tam komentarzy, a także zapłaty odszkodowania za poniesione szkody w kwocie 56 634,99 EUR oraz zapłaty słusznego zadośćuczynienia za doznane krzywdy w wysokości, jaką sąd uzna za stosowną.

10. Zgodnie z treścią pozwu Svensk Handel umieścił na tzw. czarnej liście opublikowanej na należącej do tego podmiotu stronie internetowej nazwę spółki Bolagsupplysningen, stwierdziwszy, iż spółka ta dopuszcza się nieuczciwości i oszustw. Na znajdującym się na tej samej stronie internetowej forum internetowym zarejestrowano około 1000 komentarzy obejmujących m.in. wezwania do aktów przemocy wobec Bolagsupplysningen i jej pracowników, w tym I. Ilsjan. Svensk Handel odmówił usunięcia Bolagsupplysningen z listy oraz usunięcia komentarzy, co sparaliżowało działalność Bolagsupplysningen w Szwecji i spowodowało, że spółka ta codziennie ponosiła szkody materialne.

11. Postanowieniem z dnia 1 października 2015 r. Harju Maakohus (sąd pierwszej instancji, Harju) stwierdził niedopuszczalność powództwa. Sąd ten stoi na stanowisku, że w niniejszej sprawie nie można zastosować art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, gdyż z pozwu nie wynika, aby szkoda powstała w Estonii. Wspomniany sąd argumentuje, że sporne informacje i komentarze zostały sformułowane w języku szwedzkim i bez ich przetłumaczenia nie są one zrozumiałe dla osób zamieszkujących w Estonii. Sąd ten dodaje, że zrozumienie spornych informacji było związane z kontekstem językowym. Uważa mianowicie, że powstanie szkody w Estonii nie zostało wykazane, a wyrażona w koronach szwedzkich informacja dotycząca obrotu wydaje się sugerować, że szkoda została wyrządzona w Szwecji. Okoliczność, że wspomniana strona internetowa była dostępna w Estonii, nie może – w przekonaniu owego sądu – automatycznie przesądzać o tym, że właściwy do rozpatrzenia sprawy cywilnej jest sąd estoński.

12. Powódki w postępowaniu głównym wniosły środek odwoławczy od postanowienia Harju Maakohus (sądu pierwszej instancji, Harju).

13. Postanowieniem wydanym w dniu 9 listopada 2015 r. Tallinna Ringkonnakohus (sąd apelacyjny w Tallinie, Estonia) oddalił środek odwoławczy, utrzymując w mocy rozstrzygnięcie Harju Maakohus (sądu pierwszej instancji, Harju).

14. Powódki w postępowaniu głównym wniosły do sądu odsyłającego o uchylenie postanowienia Tallinna Ringkonnakohus (sądu apelacyjnego w Tallinie) i o rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności powództwa. Svensk Handel wniósł żądania przeciwne.

15. Sąd odsyłający postanowił rozpoznać środki odwoławcze Bolagsupplysningen i I. Ilsjan oddzielnie i stwierdził, że środek odwoławczy wniesiony przez I. Ilsjan od postanowienia Tallinna Ringkonnakohus (sądu apelacyjnego w Tallinie) należy uznać za zasadny, postanowienia tegoż sądu oraz Harju Maakohus (sądu pierwszej instancji, Harju) należy uchylić, a sprawę należy przekazać do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji w celu wydania przez ów sąd rozstrzygnięcia w przedmiocie dopuszczalności żądań I. Ilsjan.

16. W odniesieniu do powództwa Bolagsupplysningen sąd odsyłający uważa, że należy ono do zakresu jurysdykcji sądów estońskich, a przynajmniej w kontekście żądania naprawienia szkody powstałej w Estonii.

17. Sąd odsyłający dodaje jednak, że w odróżnieniu od prawa własności intelektualnej i przemysłowej, których ochrona jest ograniczona do terytorium państwa, na którym dane prawo jest zarejestrowane, prawa, do których naruszenia miało dojść w rozpatrywanym wypadku, nie mogą – ze względu na ich naturę – być chronione tylko w niektórych państwach członkowskich (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2013 r., Pinckney, C-170/12, EU:C:2013:635, pkt 35-37). Bolagsupplysningen twierdzi w istocie, że poprzez opublikowanie nieprawdziwych informacji naruszono jej dobre imię i spowodowano utratę przez nią szacunku. W tym względzie Trybunał orzekł już, że naruszenie przez zniestawiającą publikację dobrego imienia i spowodowanie utraty szacunku, którymi cieszy się osoba prawna, następuje w tych miejscach, gdzie publikacja została rozpowszechniona i gdzie zdaniem poszkodowanego doszło do naruszenia jego dobrego imienia (zob. wyrok z dnia 7 marca 1995 r., Shevill i in., C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 29, 30).

18. Niemniej jednak zdaniem sądu odsyłającego nie jest możliwe ustalenie ponad wszelką wątpliwość, czy, w świetle przedstawionych w poprzednim punkcie zasad, Bolagsupplysningen może domagać się skorygowania nieprawdziwej informacji i usunięcia komentarzy przed sądem estońskim.

19. Sąd ten uważa, że nie jest również możliwe ustalenie, czy Bolagsupplysningen może występować do sądów estońskich, domagając się naprawienia całej szkody. Przypominając zasadę, zgodnie z którą osoba, która uważa, że została poszkodowana na skutek naruszenia jej dóbr osobistych za pośrednictwem treści umieszczonych w Internecie, może wytoczyć powództwo o odszkodowanie w odniesieniu do całości doznanych

krzywd i poniesionych szkód bądź przed sądami państwa członkowskiego, w którym nadawca tych treści ma swoją siedzibę, bądź przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów (zob. wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 52), sąd odsyłający zauważa, że zasada ta została ustanowiona w specyficzny sposób, w kontekście naruszenia dóbr osobistych osoby fizycznej. Z tego względu można by przyjąć, że zasada ta nie znajduje zastosowania względem osób prawnych.

20. W końcu sąd odsyłający zastanawia się, czy siedziba, względnie miejsce prowadzenia działalności przez osobę prawną stanowią podstawę dla przyjęcia, że w miejscu tym znajduje się centrum interesów osoby prawnej. Niezależnie od konkretnego rozstrzygnięcia tej kwestii, nasuwa się, zdaniem sądu odsyłającego, pytanie dotyczące okoliczności i kryteriów, na podstawie których sąd ma ustalić miejsce, w którym znajduje się centrum interesów osoby prawnej.

21. W tych okolicznościach Riigikohus (sąd najwyższy, Estonia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 7 pkt 2 [rozporządzenia nr 1215/2012] należy interpretować w ten sposób, że podmiot, którego prawa miały zostać naruszone w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o nim oraz nieusunięcia dotyczących go [skierowanych pod jego adresem] komentarzy, może – ze względu na szkodę wyrządzoną w państwie członkowskim, na którego terytorium opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna – wnieść powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jego prawa komentarzy do sądu każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna?

2) Czy art. 7 pkt 2 [rozporządzenia nr 1215/2012] należy interpretować w ten sposób, że osoba prawna, której prawa miały zostać naruszone w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia dotyczących jej komentarzy [skierowanych pod jej adresem], może – odnośnie do całokształtu wyrządzonej jej szkody – wnieść powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji, usunięcie komentarzy i zasądzenie odszkodowania za szkody majątkowe [materialne] poniesione w efekcie opublikowania w Internecie nieprawdziwych informacji do sądu państwa członkowskiego, w którym znajduje się jej centrum interesów?

3) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie: czy art. 7 pkt 2 [rozporządzenia nr 1215/2012] należy interpretować w ten sposób, że:

– centrum interesów osoby prawnej, i, co za tym idzie, miejsce zdarzenia wywołującego szkodę, znajduje się w państwie członkowskim, w którym ma ona siedzibę, czy też

– aby ustalić, gdzie znajduje się centrum interesów osoby prawnej, i, co za tym idzie, miejsce zdarzenia wywołującego szkodę, należy uwzględnić całokształt okoliczności danego przypadku, takich jak przykładowo jej siedziba, stałe zakłady [miejsce wykonywania działalności], lokalizacja jej klientów czy też sposób zawierania transakcji?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

22. Poprzez pytania drugie i trzecie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający pyta w istocie, czy art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba prawna, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, może wytoczyć powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji, usunięcie komentarzy i zasądzenie odszkodowania za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sąd państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów i – w wypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej – jakie kryteria i okoliczności należy wziąć pod uwagę dla celów ustalenia owego centrum interesów.

23. W celu udzielenia odpowiedzi na rzezone pytania, należy przypomnieć, że art. 7 ust. 2 przewiduje, iż w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę.

24. W tym kontekście należy uściślić, że dokonana przez Trybunał wykładnia art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 znajduje również zastosowanie do równoważnego względem niego przepisu, jakim jest art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 (zob. przez analogię wyrok z dnia 15 czerwca 2017 r., Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, pkt 27).

25. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem zasada jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynów niedozwolonych powinna być przedmiotem wykładni autonomicznej, w oparciu o systematykę rozporządzenia, którego jest elementem, oraz o realizowane przez nie cele (zob. podobnie wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 38).

26. Rzezona zasada jurysdykcji szczególnej jest oparta na występowaniu szczególnie ścisłego związku pomiędzy sporem a sądami właściwymi dla miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Związek ten uzasadnia przyznanie jurysdykcji owym sądom ze względu na prawidłowe sprawowanie

wymiaru sprawiedliwości oraz sprawną organizację postępowania (zob. w szczególności wyroki: z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 40; a także z dnia 22 stycznia 2015 r., Hejduk, C-441/13, EU:C:2015:28, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo).

27. Jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego, sąd właściwy dla miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę, jest zwykle w najlepszej sytuacji, by wydać rozstrzygnięcie w sprawie, w szczególności ze względu na bliskość w stosunku do przedmiotu sporu i łatwość przeprowadzenia postępowania dowodowego (wyroki: z dnia 16 maja 2013 r., Melzer, C-228/11, EU:C:2013:305, pkt 27; a także z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 40).

28. Dokonując wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, należy mieć również na uwadze treść motywu 16 rzeczonego rozporządzenia, zgodnie z którym istnienie ścisłego związku pomiędzy sądem i sporem powinno zagwarantować pewność prawa oraz uniknięcie sytuacji, w której pozwany mógłby być pozywany przed sąd państwa członkowskiego, którego nie mógł rozsądnie przewidzieć. Ma to istotne znaczenie, zwłaszcza w wypadku sporów dotyczących zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia.

29. Mając powyższe na uwadze, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału sformułowanie „miejsce, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę” obejmuje zarówno miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody, jak i miejsce, w którym szkoda się urzeczywistniła. Te dwa miejsca mogą – stosownie do okoliczności konkretnej sprawy – dostarczyć szczególnie użytecznej wskazówki w kwestii dowodów i organizacji postępowania (wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

30. W postępowaniu głównym nie chodzi o możliwość wytoczenia powództwa przed sądy estońskie, jako sądy właściwe ze względu na miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody. Jest bowiem bezsporne, że miejsce to nie znajduje się na obszarze właściwości miejscowej sądu, do którego wniosły pozew Bolagsupplysningen i I. Ilsjan. Powstaje natomiast pytanie, czy sąd ten jest właściwy ze względu na miejsce urzeczywistnienia się podnoszonej szkody.

31. W kwestii tej Trybunał uznał, w wypadku powództw o odszkodowanie z tytułu krzywd wyrządzonych w wyniku opublikowania zniesławiającego artykułu prasowego, że osoby poszkodowane mogą wytaczać takie powództwa przeciwko wydawcy przed sądem każdego państwa członkowskiego, w którym rozpowszechniany był artykuł i w którym według twierdzeń poszkodowanego jego dobre imię zostało naruszone, ale tylko i wyłącznie w odniesieniu do szkód wyrządzonych w państwie członkowskim siedziby sądu rozpatrującego sprawę (wyrok z dnia 7 marca 1995 r., Shevill i in., C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 33).

32. W specyficznym kontekście Internetu Trybunał orzekł jednak, w sprawie dotyczącej osoby fizycznej, że w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych na stronie internetowej, osoba, która uważa się za poszkodowaną, może wytoczyć powództwo dotyczące odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych (wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 52).

33. Jeżeli chodzi o tego rodzaju treści, podnoszona szkoda jest mianowicie zwykle najbardziej odczuwalna w centrum interesów życiowych poszkodowanej osoby i to ze względu na dobre imię, którym owa osoba się tam cieszy. Kryterium „centrum interesów życiowych” poszkodowanego oznacza miejsce, w którym co do zasady szkoda spowodowana przez treść opublikowaną w Internecie urzeczywistnia się w rozumieniu art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 w najbardziej znaczący sposób.

34. Sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanej osoby, są w związku z tym w najlepszej sytuacji, by dokonać oceny wpływu owych treści na prawa osoby poszkodowanej (zob. podobnie wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 48).

35. Ponadto kryterium centrum interesów życiowych jest zgodne z celem przewidywalności zasad regulujących jurysdykcję, ponieważ umożliwia powodowi zidentyfikowanie sądu, przed który ma on wytoczyć powództwo, a jednocześnie umożliwia ono pozwanemu przewidzenie w racjonalny sposób sądu, przed jaki może on zostać pozwany (wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 50).

36. W świetle okoliczności sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym oraz wątpliwości wyrażanych w ramach niektórych uwag przedstawianych na piśmie oraz ustnie, należy uściślić, po pierwsze, że poczynione powyżej spostrzeżenia dotyczą każdej podnoszonej szkody, niezależnie od jej charakteru materialnego czy też niematerialnego.

37. O ile bowiem charakter materialny bądź niematerialny szkody może mieć, w zależności od prawa właściwego, wpływ na odwracalny bądź nieodwracalny charakter podnoszonej szkody, nie ma on wpływu na ustalenie centrum interesów życiowych jako miejsca, w którym rzeczywisty wpływ publikacji w Internecie i zdolność wyrządzenia w ten sposób szkody mogą zostać najlepiej zbadane przez sąd.

38. Po drugie, biorąc pod uwagę, że możliwość wytoczenia przez osobę uważającą się za poszkodowaną przed

sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych, powództwa dotyczącego całości doznanych krzywd i poniesionych szkód jest uzasadniona interesem w postaci prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a nie zamiarem ochrony konkretnie powoda, okoliczność, czy powód jest osobą fizyczną, czy też prawną, nie ma również znaczenia.

39. W kwestii tej Trybunał wyjaśnił, że zasada jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynów niedozwolonych nie realizuje takiego samego celu co zasady jurysdykcji ustanowione w sekcjach 3–5 rozdziału II rozporządzenia nr 1215/2012 zmierzające do wzmocnienia ochrony strony najsłabszej (zob. podobnie wyrok z dnia 25 października 2012 r., Folien Fischer i Fofitec, C-133/11, EU:C:2012:664, pkt 46). Celem kryterium centrum interesów życiowych jest bowiem określenie miejsca urzeczywistnienia się szkody spowodowanej przez treści umieszczone w Internecie, a zatem państwa członkowskiego, którego sądy są w najlepszej sytuacji, by rozstrzygnąć spór.

40. Jeżeli chodzi o identyfikację centrum interesów życiowych, Trybunał zauważył, że w wypadku osoby fizycznej jest ono zasadniczo tożsame z miejscem stałego pobytu. Jednakże dana osoba może mieć centrum jej interesów życiowych w państwie członkowskim, w którym nie ma miejsca stałego pobytu, o ile inne przesłanki, takie jak wykonywanie działalności zawodowej, powodują powstanie szczególnie ścisłego związku z tym państwem członkowskim (wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 49).

41. Jeżeli chodzi o osobę prawną prowadzącą działalność gospodarczą, taką jak powódka w postępowaniu głównym, centrum jej interesów musi oznaczać miejsce, w którym dobre imię w stosunkach z partnerami handlowymi jest najbardziej ugruntowane i w związku z tym musi być ustalane stosownie do miejsca, w którym wykonuje ona zasadniczą część jej działalności gospodarczej. O ile centrum interesów osoby prawnej może być zbieżne z miejscem jej siedziby statutowej, gdy wykonuje ona w państwie członkowskim jej siedziby statutowej całą swoją działalność gospodarczą, względnie jej zasadniczą część i gdy dobre imię, którym się w tym państwie cieszy, ma w nim w konsekwencji większe znaczenie niż w innym państwie członkowskim, o tyle położenie siedziby nie jest jednak, samo w sobie, decydujące dla wyniku owej analizy.

42. I tak, jeśli osoba prawna – tak jak w postępowaniu głównym – wykonuje przeważającą część jej działalności w innym państwie członkowskim aniżeli państwo członkowskie siedziby statutowej, należy założyć, że dobre imię w stosunkach z partnerami handlowymi tej osoby, które może ucierpieć na skutek spornej publikacji, ma w tym państwie większe znaczenie aniżeli w dowolnym innym państwie członkowskim i że w konsekwencji jego ewentualne naruszenie zostałoby przez nią najsilniej odczute. W tym zakresie sądy tego państwa członkowskiego są w najlepszej sytuacji, by dokonać oceny podnoszonego naruszenia oraz jego ewentualnego zakresu, i to tym bardziej że w rozpatrywanej sprawie źródłem naruszenia jest publikacja informacji oraz komentarzy, które zgodnie z twierdzeniem powódki w postępowaniu głównym są nieprawdziwe, względnie zniesławiające, na profesjonalnej stronie internetowej zarządzanej w jednym z państw członkowskich, w którym osoba ta wykonuje przeważającą część jej działalności, a ich przeznaczeniem – biorąc pod uwagę język, w którym zostały zredagowane – jest zasadniczo ich zrozumienie przez osoby zamieszkujące w tym państwie członkowskim.

43. Należy jeszcze uściślić, że w sytuacji, w której przewaga działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę prawną w jednym z państw członkowskich nie wynika z informacji podlegających ocenie sądu na etapie badania przezeń jego jurysdykcji, w związku z czym centrum interesów osoby prawnej, która twierdzi, że jej dobra osobiste zostały naruszone, nie może zostać ustalone, osoba ta nie będzie mogła korzystać z prawa pozwania potencjalnego sprawcy owego naruszenia – zgodnie z art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 – w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody dochodząc naprawienia całości doznanych krzywd i poniesionych szkód.

44. Na pytania drugie i trzecie należy zatem odpowiedzieć, iż art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba prawna, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, może wytoczyć powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji, usunięcie komentarzy i zasądzenie odszkodowania za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sąd państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów.

Jeśli osoba prawna wykonuje przeważającą część jej działalności w innym państwie członkowskim innym aniżeli państwo członkowskie jej siedziby statutowej, może ona pozwać potencjalnego sprawcę naruszenia jej praw w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody w tymże innym państwie członkowskim.

W przedmiocie pytania pierwszego

45. Poprzez swoje pytanie pierwsze sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, czy art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, może wytoczyć powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jej prawa komentarzy przed sądem każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna.

46. Na to pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej.

47. Co prawda w pkt 51 i 52 wyroku z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685), Trybunał orzekł, że osoba, która uważa się za poszkodowaną, może również – zamiast powództwa dotyczącego odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód – wytoczyć powództwo przed sądami każdego państwa członkowskiego, na którego terytorium treść umieszczona w sieci jest lub była dostępna. Sądy te są właściwe do rozpoznania jedynie krzywdy lub szkody spowodowanych na terytorium państwa członkowskiego siedziby sądu, przed którym takie powództwo zostało wytoczone.

48. Niemniej jednak, mając na uwadze wszechobecność informacji i treści opublikowanych w Internecie oraz fakt, iż co do zasady są one rozpowszechniane w skali ogólnoświatowej (zob. podobnie wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 46), żądanie skorygowania pierwszych i usunięcia drugich stanowi jedność i jest niepodzielne, a w związku z tym – zgodnie z orzecznictwem zapoczątkowanym wyrokiem z dnia 7 marca 1995 r., Shevill i in. (C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 25, 26, 32), oraz wyrokiem z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 42, 48) – może zostać podniesione wyłącznie przed sądem właściwym do rozpoznania całego żądania naprawienia krzywdy i szkody.

49. W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej dressem komentarzy, nie może wytoczyć powództwa o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jej prawa komentarzy przed sądem każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna.

[...]

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) Artykuł 7 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że osoba prawna, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, może wytoczyć powództwo o skorygowanie nieprawdziwej informacji, usunięcie komentarzy i zasądzenie odszkodowania za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sąd państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów.

Jeśli osoba prawna wykonuje przeważającą część jej działalności w państwie członkowskim innym aniżeli państwo członkowskie jej siedziby statutowej, może ona pozwać potencjalnego sprawcę naruszenia jej praw w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody w tymże innym państwie członkowskim.

2) Artykuł 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w Internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, nie może wytoczyć powództwa o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jej prawa komentarzy przed sądem każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w Internecie informacja była lub jest dostępna.

Abstract
dr Sylwia Żyrek

The author is an attorney at law.

**National Jurisdiction in Cases Concerning Violations of Personal Rights on the Internet.
Introduction and Judgment of the Court of Justice dated 17 October 2017, Case C-194/16,
Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB**

Keywords: Internet, personal rights, national jurisdiction, Internet torts, mosaic principle, court injunctions
New media and the development of communication technologies democratized the process of publishing information and at the same time they facilitated disseminating fake news, online hate speech, and defamation. The above-mentioned resulted in a growing number of cross-border disputes concerning violations of personal rights. If the violation of personal rights takes place on the Internet, one may encounter certain difficulties in establishing the courts which have jurisdiction to hear the case and to issue the relevant injunction. In the judgment of 17 October 2017, C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ and Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB, the Court of Justice clarified the criteria as to what should be considered in determining the country in which the rightholder sustained harm because of measures taken on the Internet, as well as in which countries the claimant may apply for court injunctions with a view to removing the consequences of

violations.

Bibliografia

- Balcarczyk J., *Odpowiedzialność za słowo liczona w milionach funtów – turystyka zniesławieniowa* [w:] *Dobra osobiste w XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie*, red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012.
- Bizer A., *International jurisdiction for violations of personality rights on the internet: Bolagsupplysningen*, „Common Market Law Review” 2018/6.
- Brüggemeier G., *Protection of personality rights in the law of delict/torts in Europe: mapping out paradigms* [w:] „Personality Rights in European Tort Law”, red. G. Brüggemeier, A. Colombi Ciacchi, P. O’Callaghan, Cambridge 2010.
- Feraci O., *Digital Rights and Jurisdiction: The European Approach to Online Defamation and IPRs Infringements* [w:] *Use and Misuse of New Technologies*, red. E. Carpanelli, L. Lazzerini, Cham 2019.
- Kuipers J.-J., *Joined Cases C-509/09 & 161/10, eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited, Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 25 October 2011*, „Common Market Law Review” 2012/3.
- Lundstedt L., *Putting Right Holders in the Centre: Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16): What Does it Mean for International Jurisdiction over Transborder Intellectual Property Infringement Disputes?*, „International Review of Intellectual Property and Competition Law” 2018/9.
- Márton E., *Violations of Personality Rights through the Internet: Jurisdictional Issues under European Law*, Baden-Baden 2016.
- Namara L., *Reputation and Defamation*, Oxford 2007.
- Niezgódka P., *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 25.10.2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 eDate Advertising i Martinez*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4.
- Oster J., *Rethinking Shevill. Conceptualising the EU private international law of Internet torts against personality rights*, „International Review of Law, Computers & Technology” 2012/2–3.
- Panowicz-Lipska I., *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975.
- Pilich M., Orecki M., *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych przed naruszeniami w Internecie*, „Polski Proces Cywilny” 2015/1.
- Pontier J.A., Burg E., *EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters according to the Case Law of the European Court of Justice*, Haga 2004.
- Svantesson D.J.B., *Private International Law and the Internet*, Alphen aan den Rijn 2012.
- Szpunar M., Pazdan M., *Cross-Border Litigation of Unfair Competition over the Internet* [w:] *International Litigation in Intellectual Property and Information Technology*, red. A. Nuyts, Alphen aan den Rijn 2008.
- Żyrek S., *Anonimowość w internecie a prawo do skutecznego środka prawnego – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 18.10.2018 r., C-149/17, Bastei Lübbe GmbH & Co. KG przeciwko Michaelowi Strotzerowi*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/5.
- Żyrek S., *Forum shopping w międzynarodowym procesie cywilnym*, „Prawo Europejskie w Praktyce” 2016/8.
- Żyrek S., *Jurysdykcja krajowa w sprawach zobowiązań elektronicznych w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.
- Żyrek S., *Lokalizowanie działalności prowadzonej za pośrednictwem stron internetowych – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 7.12.2010 r., sprawy połączone C-585/08 i C-144/09, Pammer i Hotel Alpenhof*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/1.
- Żyrek S., *Status usług over-the-top w prawie telekomunikacyjnym – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 5.06.2019 r., C-142/18, Skype Communications Sàrl przeciwko Institut belge des services postaux et des télécommunications*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/10.

¹EU:C:2017:766 – dalej wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan.

²S. Żyrek, *Status usług over-the-top w prawie telekomunikacyjnym – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 5.06.2019 r., C-142/18, Skype Communications Sàrl przeciwko Institut belge des services postaux et des télécommunications*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/10, s. 46.

³Opinia rzecznika generalnego M. Bobeka z 13.07.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB, EU:C:2017:554, pkt 67 – dalej opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan.

⁴D.J.B. Svantesson, *Private International Law and the Internet*, Alphen aan den Rijn 2012, s. 34–37.

⁵S. Żyrek, *Anonimowość w internecie a prawo do skutecznego środka prawnego – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 18.10.2018 r., C-149/17, Bastei Lübbe GmbH & Co. KG przeciwko Michaelowi Strotzerowi*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/5, s. 51.

⁶G. Brüggemeier, *Protection of personality rights in the law of delict/torts in Europe: mapping out paradigms* [w:] *Personality Rights in European Tort Law*, red. G. Brüggemeier, A. Colombi Ciacchi, P. O’Callaghan, Cambridge 2010, s. 5–37.

- ⁷I. Panowicz-Lipska, *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975, s. 38; S. Żyrek, *Jurysdykcja krajowa w sprawach zobowiązań elektronicznych w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2019, s. 197–198.
- ⁸L. Namara, *Reputation and Defamation*, Oxford 2007, s. 1.
- ⁹S. Żyrek, *Jurysdykcja...*, s. 196–201.
- ¹⁰Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351, s. 1) – dalej rozporządzenie nr 1215/2012.
- ¹¹Wyrok TS z 30.11.1976 r., 21/76, Handelskwekerij G.J. Bier BV przeciwko Mines de Potasse d'Alsace SA, EU:C:1976:166.
- ¹²Wyrok TS z 7.03.1995 r., C-68/93, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL i Chequepoint International Ltd przeciwko Presse Alliance SA, EU:C:1995:61 – dalej wyrok C-68/93, Shevill.
- ¹³Wyrok TS z 25.10.2011 r., sprawy połączone C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising GmbH przeciwko X oraz Olivier Martinez, Robert Martinez przeciwko MGN Limited, EU:C:2010:685 – dalej wyrok C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising.
- ¹⁴Opinia rzecznika generalnego M. Bobeka z 13.07.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB, EU:C:2017:554, pkt 38 – dalej opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan.
- ¹⁵Wyrok C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising, pkt 49.
- ¹⁶Opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 36–69.
- ¹⁷Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 38.
- ¹⁸Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 40.
- ¹⁹Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 41.
- ²⁰Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 42.
- ²¹Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 43.
- ²²Postanowienie Sądu Najwyższego Estonii z 21.12.2017 r., 2-16-4631, pkt 19, <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=2-16-4631/22> (dostęp: 28.10.2019 r.).
- ²³Opinia rzecznika generalnego P.C. Villalóna z 29.03.2011 r., sprawy połączone C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising GmbH przeciwko X i Olivier Martinez oraz Robert Martinez przeciwko Société MGN Limited, EU:C:2011:192 – dalej opinia C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising.
- ²⁴Opinia C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising, pkt 60.
- ²⁵Opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 100.
- ²⁶Wyrok TS z 7.12.2010 r., sprawy połączone C-585/08 i C-144/09, Peter Pammer przeciwko Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG i Hotel Alpenhof GesmbH przeciwko Oliver Heller, EU:C:2010:740 – dalej wyrok C-585/08 i C-144/09, Pammer; S. Żyrek, *Lokalizowanie działalności prowadzonej za pośrednictwem stron internetowych – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 7.12.2010 r., sprawy połączone C-585/08 i C-144/09, Pammer i Hotel Alpenhof*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/1, s. 55.
- ²⁷E. Márton, *Violations of Personality Rights through the Internet: Jurisdictional Issues under European Law*, Baden-Baden 2016, s. 267–268.
- ²⁸O. Feraci, *Digital Rights and Jurisdiction: The European Approach to Online Defamation and IPRs Infringements* [w:] *Use and Misuse of New Technologies*, red. E. Carpanelli, L. Lazzerini, Cham 2019, s. 299–302.
- ²⁹J.-J. Kuipers, *Joined Cases C-509/09 & 161/10, eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited, Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 25 October 2011*, „Common Market Law Review” 2012/3, s. 1221–1223; M. Pilich, M. Orecki, *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych przed naruszeniami w Internecie*, „Polski Proces Cywilny” 2015/1, s. 115–117; P. Niezgodka, *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 25.10.2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 eDate Advertising i Martinez*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4, s. 40.
- ³⁰J. Kuipers, *Joined...*, s. 1222; możliwość występowania wielu centrów interesów potwierdza opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 116.
- ³¹S. Żyrek, *Forum shopping w międzynarodowym procesie cywilnym*, „Prawo Europejskie w Praktyce” 2016/8, s. 7.
- ³²A. Bizer, *International jurisdiction for violations of personality rights on the internet: Bolagsupplysningen*, „Common Market Law Review” 2018/6, s. 1956–1957; L. Lundstedt, *Putting Right Holders in the Centre: Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16): What Does it Mean for International Jurisdiction over Transborder Intellectual Property Infringement Disputes?*, „International Review of Intellectual Property and Competition Law” 2018/9, s. 1044–1045.
- ³³J. Oster, *Rethinking Shevill. Conceptualising the EU private international law of Internet torts against personality rights*, „International Review of Law, Computers & Technology” 2012/2–3, s. 117.
- ³⁴M. Pilich, M. Orecki, *Jurysdykcja...*, s. 117.
- ³⁵Na temat wskazanych zasad zob. J.A. Pontier, E. Burg, *EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters according to the Case Law of the European Court of Justice*, Haga 2004.
- ³⁶Przykłady wykorzystania reguły mozaiki w celu układania strategii *forum shopping* opisuje J. Balcarczyk,

Odpowiedzialność za słowo liczona w milionach funtów – turystyka zniesławieniowa [w:] Dobra osobiste w XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie, red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012, s. 243–247.

³⁷Przegląd stanowisk w tym zakresie zob. S. Żyrek, *Jurysdykcja...*, s. 252–258.

³⁸Wyrok C-585/08 i C-144/09, Pammer, pkt 94; wyrok TS z 12.07.2011 r., C-324/09, L'Oréal SA i in. przeciwko eBay International AG i in., EU:C:2011:474, pkt 64; wyrok TS z 18.10.2012 r., C-173/11, Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd przeciwko Sportradar GmbH, Sportradar AG, EU:C:2012:642, pkt 36.

³⁹Opinia C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 73–90.

⁴⁰Wyrok C-194/16, Bolagsupplysningen i Ilsjan, pkt 49.

⁴¹M. Szpunar, M. Pazdan, *Cross-Border Litigation of Unfair Competition over the Internet [w:] International Litigation in Intellectual Property and Information Technology*, red. A. Nuyts, Alphen aan den Rijn 2008, s. 147–148.